

Ljudi koji su materijalno obezbijedeni. Iz toga nerijetko proizilazi jedna latentna vrsta nasilja kako turista nad kulturno-istorijskim spomenicima, tako kulturno-istorijskih spomenika nad turistima. To nasilje autor prikazuje na jedan veoma upečatljiv način, tako što će reći sljedeće: „Zaista nije rijetka pojava tako poražavajućeg suočavanja kada turista, da tako kažemo, bez daha stoji pred izazovima vrhunskih arhitektonskih djela ili sluša izuzetnu simfonijsku kompoziciju, stoji pred vrijednom umjetničkom slikom ili skulpturom. Time se naprosto javlja oblik nasilja ne samo turista prema vrijednostima umjetničkih djela, nego i obrnuti proces nasilja kulturnih tvorevina (vrijednosti) nad samim turistima kada hoćemo po svaku cijenu da ih edukujemo...“ (125), što će još jednom potvrditi da je za kulturu turizma, prije svega, potrebno saživljavanje i osjećaj trenutka boravka u okviru posjećenog prostora. A prisutno osjećanje nositi u sebi i sa sobom, pa tek onda imati u posjed umjetnost kao svoju istinsku potrebu.

Iako ovim prikazom nisu obuhvaćeni svi naslovi koji su našli svoje mjesto u knjizi, to zasigurno ne znači da ova knjiga ne predstavlja onu vrijednost koja pažljivo sabira odabrane i uvijek društveno i naučno respektabilne teme. Promišljanja brojnih autora, Ratko R. Božović je upotrijebio kako bi doprinio kvalitetnijem i naučno relevantnijem razumijevanju značaja svakog od naslova ponaosob. Na taj način prof. R. R. Božović je uspio da našu misaonu aktivnost održi budnom u kontinuitetu i po mogućnosti unaprijedi, približi elemente naše vlastite egzistencije koja je uz nas ili u nama, često ostala neprimijećena ili zaboravljena. Zato, čitanje ove knjige, ponovno vraćanje njoj „uči“ nas kako da analitički, kritički i misaono pristupamo fenomenima, koji naizgled ne ostavljaju značajan pečat u našim promišljanjima, a ipak imaju svoje duboko misaono i značenjsko utemeljenje sačinjavajući važane segmente ljudske egzistencije.

Miomirka Lučić

В. И. Добреньков, Н. П. Исправникова, *Коррупция – современные подходы к исследованию*, Москва, Московский государственный университет им. Ломоносова, Социологический факультет, 2009.

Pred nama je izuzetna sociološka studija korupcije. Korupcija je društveno zlo kojeg nastoje da se oslobode sva društva savremenog svijeta, ali u tome ne postižu naročiti uspjeh. Ta činjenica govori o složenosti ovog društvenog fenomena koji se ne može objasniti sam za sebe. Korupcija je vezana za društveno biće čovjeka, za sve društvene institucije i organizacije, za društvo u cjelini. Ljudi su skloni korupciji. Institucije i organizacije, takođe. Njihovo ponašanje i njihovo djelovanje u vezi sa normama – pravnim, moralnim, običajnim, religijskim ima sadržaje svojevrstne povezanosti sa korupcijom, bilo da je prihvataju ili odbijaju.

Iz svega toga proizilazi složenost ovog društvenog fenomena, pa i otvorenost samog pitanja: Šta je korupcija? Čak nismo saglasni ni u tome da li je korupcija samo štetna ili ima i oblika korupcije koji su u određenim uslovima i korisni? Bez obzira na odgovor na ovo pitanje, nema savremenog društva u kojem korupcija ne predstavlja ozbiljan društveni problem. Mjere koje se preduzimaju u cilju suzbijanja korupcije ne daju ni približno zadovoljavajuće rezultate. Zašto? Zato što imaju veoma parcijalizovan karakter: pravni, krivični, disciplinski i slično. Tako parcijalizovani pristupi ne zahvataju suštinu korupcije kao cjelovitog društvenog,

ekonomskog, političkog, kulturnog, socijalno-antropološkog, aksiološkog i etičkog fenomena. Bez cjelovitog pristupa koji zahvata uzroke i posljedice ne možemo očekivati željene rezultate na planu suzbijanja korupcije.

Naprijed postavljena pitanja dobijaju jedinstven odgovor u knjizi *Korupcija – savremeni pristupi istraživanju* autora V. I. Dobrenjkova i N. P. Ispravnikove. Jedinstvena je ova knjiga po formi spoja nauke i prakse u kojoj je sačuvana visoka autonomija nauke uz takođe, visoki nivo kvalitativnog posredovanja sa praksom. Time se daje objektivna i subjektivna osnova neprestanog unapređenja nauke na teorijsko-metodološkom planu i društvene prakse u strukturalnom i djelatnom pogledu pojedinih društvenih aktera.

Teorijsko težište je usmjereno na analizu korupcije kao systemske pojave pri čemu se korektno naučnokritički izlažu najznačajniji pristupi u definisanju ovog društvenog fenomena. Slijedi dalje preciziranje subjekata, tipova, uzroka i posljedica uzajamnog djelovanja aktera društvenog sistema sa stanovišta korupcionog ili antikorupcionog djelovanja. Time je omogućena diferencijalna analiza i praktični odnos u vezi ponašanja društvenih aktera: građana, grupa-slojeva, institucija i organizacija u vezi sa korupcijom i raznim vidovima sive ekonomije te antikoruptivne strategije na makro i mikro nivou društva.

Sociološko razumijevanje, tumačenje i objašnjenje korupcije u ovoj studiji, zasnovano je, pored vlastitih, i na rezultatima najznačajnijih međunarodnih komparativnih istraživanja uz primjenu različitih metodoloških postupaka i instrumenata istraživanja od kvantitativne i kvalitativne analize dokumentacije, zakonske i druge relevantne dokumentacije (u prilogu je dat i Federalni zakon protiv korupcije) do ispitivanja stavova građana anketnim ispitivanjem. Nalazimo odgovore o koruptivnom ponašanju: ko prihvata i kako vrednuje; ko voljno, a ko nevoljno – iz

nužde prihvata; ko svjesno ulazi u taj odnos, a ko naknadno postaje svjestan njegove iskvarenosti; ko šta ulaže da bi uspostavio odnos korupcije (da li se ulaže vlastita sposobnost i profesionalno znanje, ili funkcionerski položaj i moć); kakva i kome se čini korist odnosom korupcije. Značajne su ove razlike, ali je nesporno da se društvo mora boriti protiv svih vidova korupcije. Međutim, mjere koje se preduzimaju moraju biti veoma različite. Doprinos koji daje ova studija je upravo u tome posebno značajan, kako za nauku tako i za praksu.

Cjelinu sociološkog pristupa autori zaokružuju zahvatanjem „normativne činjenice“ koja se odnosi na ponašanje ljudi, institucija i organizacija u vezi sa zasnivanjem, funkcionisanjem i promjenom društvenih normi, zakona, odluka u cilju sprečavanja ili omogućavanja monopolskih pozicija u društvu, posebno monopolske pozicije vlasti, koje predstavljaju centralni osnov pojave korupcije. Posebno je značajno što studija o korupciji Dobrenjkova i Ispravnikove, daje inspirativnu teorijsko-metodološku osnovu za identifikaciju karaktera interferencije normi političkog, ekonomskog i kulturno-moralnog podsistema. Prilikom „susreta“ u korupciji kroz „normativnu činjenicu“ dolazi do njihovog uzajamnog dejstva pri čemu se pojačavaju, slabe, ili, poništavaju. Tako, na primjer, običajne i moralne norme u interferenciji sa pravnim mogu ojačati ove druge, mogu oslabiti njihovo dejstvo, a mogu dovesti i do njihovog odbijanja. Pri tom, moramo imati u vidu dvije ravni: ravan stvarnog ponašanja i ravan konstituisanja svijesti i savjesti građana u odnosu na korupciju i koruptivno ponašanje.

Naznačena pojmovna i kategorijalna određenja korupcije i njihova metodološki logički koherentna operacionalizacija, omogućila su autorima da precizno identifikuju mjesto i ulogu: institucija, države, krupnog, srednjeg i sitnog biznisa, građana u oslobađanju od uzroka i posljedica

koje proizvodi korupcija u društvu, a sve to u kontekstu cjelovitog scenarija razvika određenog društva. Nevjerovatno je kako su autori uspjeli da razviju duboko logičanu i sistematičanu matricu indikatora koja je jednako upotrebljiva za sociološka i interdisciplinarna egzaktna istraživanja fenomena korupcije i za definisanje i razradu antikorupcijske strategije i mjera za otkrivanje uzroka i sprečavanje posljedica ovog društvenog zla u svim oblastima društvenog života i rada.

Svako poglavlje ove temeljito fundirane naučne studije, prati i metoda razrada sa preciznim pitanjima koja treba apsolvirati u obrazovnom procesu. Time studija *Korupcija – savremeni pristupi istraživanju* autora V. I. Dobrenjkova i N. P. Ispravnikove dobija, sjajno oblikovanu vizuru

udžbenika za nastavni proces u kojem nastavni plan i program ovu značajnu oblast društvenog života i rada, s pravom, postavljaju kao posebnu nastavnu disciplinu.

U izdanju Instituta za sociologiju i psihologiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću uskoro izlazi iz štampe prevod ove jedinstvene naučne studije koja ima naučnu, pedagošku i praktičnu cjelovitost koja se rijetko srijeće u savremenoj sociološkoj literaturi. Zbog toga ona ima široku upotrebljivost u naučnim istraživanjima, obrazovnom procesu i svim vidovima praktične djelatnosti u pogledu identifikovanja uzroka i saniranja posljedica korupcije.

Slobodan Vukićević

Владимир Иванович Добрењков, Глобализация и Россия: социологический анализ, Москва, ИНФРА–М, 2006.

Globalizacija i Rusija – sociološka analiza, akademika Vladimira Ivanoviča Dobrenjkova je kapitalno djelo za izučavanje, razumijevanje i tumačenje uticaja globalizacije, ne samo na Rusiju, nego i na druga savremena društva. U tom smislu daje punu teorijsku i egzaktnu metodološku osnovu za temeljna sociološka istraživanja uticaja globalizacije na savremeno crnogorsko društvo.

U centar sociološke analize profesor Dobrenjkov postavlja kardinalno pitanje, ne samo položaja čovjeka u savremenom društvu, nego i smisla postojanja. U tome je sadržana inspirativna refleksivnost njegove sociološke analize.

Sušтина globalizacije, smatra profesor Dobrenjkov, se ispoljava kao „objektivan, prirodni proces integracije čovječanstva“. To znači da globalizacija „prati“ ljudsku prirodu i prirodu ljudske zajednice. Sociološki je bitno identifikovati tipologiju društvenih odnosa koji nastaju na relaciji globalizacija – ljudska priroda – priroda

ljudske zajednice. Naravno, ovdje se uključuje nužno i odnos prema prirodi uopšte. U identifikaciji ovih društvenih odnosa, zadatak je sociološke nauke, da razumije, tumači i objasni karakter međusobnog uticaja naznačenih elemenata i naročito posljedice koje globalizacija ima za ljudsku prirodu i prirodu ljudske zajednice.

Cjelovitu sociološku analizu ovog fenomena, profesor Dobrenjkov, imajući u vidu relevantnu svjetsku literaturu, posebno rusku, izložio je u svom djelu *Globalizacija i Rusija*.

Diferenciranom sociološkom analizom izdvajaju se sociološki aspekti odnosa globalizacije i ljudske prirode i posebno odnosi globalizacije i ljudske zajednice. Diferencirane sociološke analize predstavljaju osnovu za cjelovito sociološko razumijevanje, tumačenje i objašnjenje fenomena globalizacije u teorijskom smislu i smislu sveukupnosti njenog praktičnog djelovanja. Ovakav teorijsko-metodološki